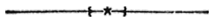

POST TENEBRAS SPERO LUCEM.¹

Arrats illúna, améts beltz éta negargarriak,
 Ekáitz gaiztóa, chimist ta túrmoi izugarriak,
 Utzi nazúte, asko diráde ditudan penak,
 Utzi nazute, Jainkoagátik, zoazte denak.
 Utzi nazute bakar bakarrik nere miñakin,
 Dolore garratz, oñaze gogor ta samiñakin;
 Zoazte laster, t'il bear badet, izan dedilla
 Nere eriotza aldan lenena ta isill-isilla.
 Eriotza, ¡ai! zein gogorra dan ta lazgarria
 Ama batentzat laja bearra mundu tristia!
 Laja bearra! ta ¿noiz ta nola? baso illunean,
 Ikusi gabe ume bat ere bere aurrean,
 Guraso denak naspilla aundian emen utzirik
 Gorrotoz eziñ bata bestea iya ikusirik,
 Gure anziñako lege zar aiek oñazpitubak,
 Gure asaben oitura ederrak betiko aztubak.
 ¡Ai, nere uméak! ¡Nere ume triste zoragarriak,
 Aur sentsugabe bein ta milla aldiz kupigarriak!
 ¿Zér ai zerate bata bestea purrukatutzen?
 ¿Zér zabiltzate zuen erria lurperatutzen,
 Zuen gaitzakin malkoz beterik bazter guziak,
 Negar samiñez, dolu galantaz, biotz guriak?
 ¿Zé etsai gaizto sartu da emen zuen artean?
 ¿Zeñék ekarri zaituzte ontara zuen kaltean?
 ¡Ai, nere umeak! Jainkoagátik, aski dezute,
 Gorroto charrak alde batera laja itzazute
 Ta anai iltzalle armak botarik eskuetatik
 Ta etsaitasungo pozoi guztiak biotzetatik,
 Atozte denak, noizbait bezela, bat egiñikan
 Guztiok alkar, anaien legez laztandurikan;

(1) Damos principio á continuacion á una série da fragmentos de la Loa lírico-dramática así titulada, escrita por el malogrado é inolvidable D. José Manterola y premiada en el Certámen literario euskaro verificado en esta ciudad el año 1883.

Besarkaturik, pake santuan, atózte denak
 Chukatutzera, seme maitéak, Amaren, penak....
 Atozte, atozte; begira emen aritz santua
 Gure Jainkoak bere eskuakin beñ landatua,
 Errege frankok agurtu dúen arbol zuzena,
 Euskaldun fuero eta legéen iduripena;
 Onek ematen duen itzalpe gozo-gozoan
 Danok batean biziko gera pake osoan,
 Izanik beti, len bezelaše, gudarik gabe,
 Gure mendi ta ibar ederren jaun eta jabe.
 ¿Ez dezute aitzen....? Orretaraño ichumusturik
 Zaudezte eziñ Amaren boza ezagaturik?
 Ez dirade ere zuen biotzak oso samurtzen
 Ikusirikan neria onela negarrez urtzen?
 Ume tristéak, galdu zerazte beti-betiko,
 Zuen artean pakea iñoiz ez da ikusiko;
 Galdu zerazte, galdu dezute Euskal-Erria,
 Galdu dezute, azkenen, zuen Ama tristia.
 Jaun Jaungoikúa, oén okérrak barka ditzatzu
 Ta zure eskúaz euren biotzak ikutu itzatzu;
 Ichuak daude gorrotoa ta etsaitasunez,
 Gogarrituak ez dute ikusten pozoitasunez;
 Zabal-arazi zazkizu bada béen begiak
 Berriro ta ongi gorde ditzaten zure legiak,
 Geraturikan izugarrizko guda onetan
 Ta anai-arteko deserakida gogor oietan.
 Argi ditzatzu zure doaiatz Jaun on ta aundia
 Iñuririkan éuren biotzetan zure grazia,
 Ta oien errúak kitatutzeko, Jaun on nerea,
 Emen naukazu, au baliz zere borondatea.
 Jaun almentsua, nere bizia arren ar zazu,
 Mundu ortatik zure ondora eraman nazu.....
 Agur betiko..... biotz-biotzeko Euskal-Erria.....
 Agur uméak.... gorde zazute.... itzkuntz neria.....

JOSÉ MANTEROLA.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM.¹

Noizbait alare argitutzendu
Jaungoikoari graziak
¡Auše da gaba! ¡O, zer ekaitza!
¡Zer chimist eta turmoiak!

Geneuzkagula bazirudien
Mendi tontorrek gañian,
Burruban jechiz, zelai ta echeak
Ondatu nairik azpian;

Zuaitz guztiak dar-dar zebiltzan
Alde bat jo ta bestera,
Aize gogorra chistu ta chistu,
Chimistak gora ta bera;

Itsaso beltza géitu eta géitu
Izugarrizko orruaz
Euri ugaria gelditu gabe,
Baso-abereak marruaz;

(klaun
Ibaiak mur-mur, errotak klaun-
Beldurgarrizko dunbadan,
Kazkarabarra geratu gabe
Arrigarrizko boaldan;

Gariyak driz-draz mugiturikan
Aruntz-onera gogotik
Arbolak zirt-zart, zerizkatela
Adarrak emen eta andik;

Ega-pistiyak jira ta bira
Karraši zorrot ta latzez,
Diaskiturik dunbots gogorra
Béen chiliyo garratzez;

Bei ta zekorrek intzirika. ta
Kurrinka cherrikumeak,
Astoak berriz maiz emanikan
Arrantz otsdun ta luzeak;

Leio ta atepak pin-paun egiñaz
Bein ta milla aldiz indarrez,
Aurcho gaišoak izunturikan
Amai ojuka negarrez;

Emakumeak zoratu-iyian,
Acho-agureak otoitzan,
Gizaseméak béen azienda
Galduko zuten zalantzan;

Aušen da gaba! Arrats betiko
Guretzat negargarria.
Gure seméntzat kaltetsuba ta
Danentzat oroigarria!

Zorigaiztoan zoaz urruti,
Zoaz lenbailen gugandik!
Bide egiozu Eguzkiari
Agerdedin sortaldetik.

(1) Véase la nota de la pág. 522 de este tomo.

Zér ikusten det! Emakume bat
Illik zuaitzaren oñian,
Korderik-gabe chimisten batek
Utziko zuen agian.

Ama euskera da! ¡Ama triste!a!
Ez aldu onek umerik
Bere urtéakin onela uzteko
Leku oetan bakarrik?

A, ezkergabeak! Dizaizutela
Oben au Jaunakontuan
Zuen gandikan zér lezake iñork
Ichogon iñoiz munduan?

Alare oraindik asnasa artzendu,
Bizirik dago gajoa,
Puлтsua badu ta aterako da...
¡Eskerrak Jaun Jaungoikoa!

Ama Euskera, emen naukazu,
Jaso-ezazu burua,
Ekaitz gogorra igaro da ta
Gozatu ene zerua:
Zabal itzatzu, Ama maitea,
Berriro zure begiak
Ta Euskal-Erria alai bezate
Zure bealdi argiak.

¡Utzi nazute, amétsak, iltzen,
Utzi nazute pakean...

Esna zaittea, sosega zaita,
Aitor daukazu aurrean!
¿Aitor diozu? ¿Zer nai dirazu?
¡Zer naiko dizut! Lagundu,
Leku ontatik atera eta
Zure pen oiek bigundu.
¿Non nago bada?

¿Non zauden? Ibar
Bakartsu baten erdian.

¡Ai ala da, bai, oroitutzen naiz,
Oroitzen naiz doi-doi.

¿Ta nere umeak?

Zure umeak
Badarabilte zer egiñ
Béen artean orain dakarzten
Deserakida oyekin.
Ume tristeak. Oen ekoizko!¹
Eskergabeak iltzera
Ekarri naute, eta alare
Mundu ontatik bestera

Ez nuke joan nai ikusi gabe
Berriró nere aurrean,
Laztandurikan beñ ta milla aldiz
Eriotzako unean.

¡Eriotza! ... ba! utzi zazkizu
Pensamentu oiek alde bat,
Euskal-Erriak bear zaitu ta
Bizi beazu onentzat;

Ume ergel oiek aseko dira
Noiz bait guda triste oitzaz
Ta orduan oso damuz betérik
Euren eskergabe beltzaz;

Barkazio eske biurtuko dira
Zure oñetara den-denak
Chukatutzera zure malkoak,
Arintzera zure penak.

¿Zeñék orduan aztu-arazi
Euren arteko bekaitzak,²
Gerra ondoan gelditzen diran
Oroipen beltz ta leikitak?³

¿Zeñék oyehek zú ilko baziña
Biurtu lengo pakera,

(1) *ekoizkoak*, desdeñes.—(2) *bekaitzak*, ódios.—(3) *leikitak*, controversias, disputas.

Piztu-arazirik sorterriari
Zor dioten maitaera....?

Beñere baña bearrago zaitu
Orainche Euskal-Erriak...
Zu iltzen bazera galdubak dira
Ebroz onunzko alderdiak.

Egia da ori, Aitor laguna
Neronek ere badakit,
Bañan, ¿zér egin biotz guzia
Pusketan badijoakit?

¿Zer egin, Ama? Biziagatik
Aldan guzia al-egiñ,
Españiako bazter lenen au
Betiko ondatu ez dediñ.

¿Nola ordea? nik ez nezaket
Pena geiago sufritu....

¿Jesus-en Amak askoz geiago
Ez zituen padezitu?

Bai ori ala da, baña ura zan
Jaunaren Ama laztana.

Jainko onek bérak emango dizu
Bear dezun eramana.

¿Nola ordea, nere aur tristeak
Zuzendu bide onera?

Oso etsirik, berak berriro
Biurtuko dira echera.

¡Ai, Aitor, Aitor! deitu diotet
Milla bider, baña alperrik,
Ichumustuak, ez dute aditzen

Ama zarraren esanik.

Jainkoarena aituko dute
Ala konbeni danean,
¿Ta zeñek daki ekaitz triste au
Sentiturik gaur gañean,
Turmoi gogor ta dunbadarian,
Chimist argi ta azkarrean,
ikusi duten, izugarritzko
Jaunaren boza batean,
Guzi-alduben begi zorrotza
Berái begira bestean?

¡Ai bada Jaunak, noizbait alare
Balitu ikutu biotzean!
Zalantz onetan, Aitor maitia,
Ez nago ordea soseguz,
Ta iñolare ezin mugi niteke
Bakarrik ta nere buruz;
Zoazkit, bada, ia agertzen dan
Nor edo nor ingurutan
Nere ume triste oien berririk
Iñondik dakienikan.

Bat edo beste agertutzen dan
Orainche joango naiz pozik
Ta ageri balitz emenda laster,
Ortaz ez euki beldurrik.

Zoaz, bai, Aitor, zoaz Jaunagaz,
Ia ekartzen nazun, berririk.

¡Euskal-seméak atozte last er!..
¡Aizu, gaztea, emendik...!
Gazte polit bat lasterka dator
Aditurik nere boza
¡Jaun almentsuak, ekar dezala
Bazter oetara poza!

JOSÉ MANTEROLA.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM.¹

Atoz, atoz, gaztea
Atozkigu onera.

¿Zer naidit, Jauna; zértan
Serbi neza bera?

Atoz aurrera, Ama
Gajo bat dago emen,
Penaz zoraturikan,
Oñazeaz iltzen,
Bere ume tristeaz
Zerbait jakin nairik.....

¿Zer dezakiot esan
Ume oyetzaz nik?

Atóz zú beragana,
Itzegin zaiozu,
Orrekin ere atsegin
Emango diozu.

Atóz, bai, atoz arren.

Andrea ¿zer nai dit?

Atoz, ikus nai zaitut.

Agindu bezadit.

¡Zer dakust, Jaun aundia!
¡Donosti maitea!

¡Ama, ama laztana!
¡Ama on nerea!

¡Arkite ustekabe ta
Zorionekoa,
Siñale asmegoki
Dontsu ta onekoa
Zuk dakartzu segurki
Berri zerukoa,
Biziko dala Ama
Euskal-Errikoa!

Laztandu nazu berriz
Donosti maitea,
Laztandu milla aldiz
Aur kutun nerea,
Bada ez naute asetzen
Zure maitagoak
Aspaldian ainbeste
Eresitakoak.²

Atoz, eseri zaite
Nere ondoan, emen
Bada ikusi ta ere
Iya ez det sinisten
Ondoan zauzkatala

(1) Véase la nota de la pág. 522 del tomo X.

(2) *Eresitakoak*, ansiadas.

Aiñ gazte ta aiñ eder
 Nola ikusten zindudan
 Len ainbeste bider.
 Atoz, maite-maitea,
 Konsolagarria,
 Zuk gaur biurtzen nazu
 Berriro bizia.
 Gaur bizi nai det, Jauna,
 Il nai banuen len
 Baña oen artean
 Noizbait bezelañen.

Nere biotzeko Ama
 Kutun ta maitia,
 Ez nuen asko uste
 Emen arkitzia.
 ¿Nolatan etorri da
 Bakarrik onera,
 Zêrk berriz, ekarri du
 Iltzeko unera?

Ai, gaiñsoa, ezagun da
 Zerala gaztea,
 Ez dakizula zer den
 Penak izatea,
 Zeranean orrela
 Gauz oitzaz arritzen,
 Jakiñik aspaldiyan
 Nola bizi naizen.

¿Ainbeste nere Ama
 Sufritu du beaz?

Zuk uste al izan baña
 Geiago ere askozaz.
 Iñork ezin lezake
 Pentsatu munduan
 Ama baten biotzak
 Zer sufritzen duan
 ikusirik uméen
 Eskergetasuna,

Béen aldegittea
 Edo oztasuna.

¿Iñoiz ordea, Ama
 Pentsatu ere du,
 Diogun naitasuna
 Geniyola galdu?

¡Ai bada ez banuen
 Pentsatu sekulan,
 Sufritu dedan aña
 Sufrituko ez nuan.
 Zalantz ori ez dakizu
 Nere ume gañsoa
 Zeñen zorrotza den ta
 Zeiñ eriozkoa.
 Beragatik egon naiz
 Iltzeko zorian,
 Ta ilko nitzan segurki,
 Eman ez bazian
 Bear nuen indarra
 Orlako trantzian
 Zuek uzteko penak
 Guda zorrotzian.

Alare Ama gajoa
 Berriro arkitzen det
 Eta bakarrik iñioz
 Gaurtik utziko eztet,
 Ordainduaz onela
 Lengo utziera
 Eta erakutsiaz
 Nere maitaera,
 Ni izango nau arreruntz
 Beti aldamenean,
 Nik konsolatuko det
 Triste dagoenean;
 Gure zortziko zârrak
 Alai kantatubaz
 Eta berorren pênak
 Orla gozatubaz.

Noiz edo noiz izango
 Baldiñ baluke miñ
 Ni izango nau erizai,
 Ni ere sendakiñ,
 Eta edukiko dot
 Bere gaitz-ondoan
 Kontu zarrak kontari
 Beti far gozoan.
 Nik lagunduko diot
 Bere bearretan,
 Nik alegratuko det
 Tristetasunetan,
 Aztu-arazirik oso
 Oroitz beltz guztiyak
 Eta gogora-azirik
 Farkoi eta alayak.
 Modu onetan laster
 Sendatuko da oso
 Jarririk beriala
 Len beziñ airoso,
 Ta alde batera utzirik
 Pena ta tristurak
 Berrituko ditugu
 Lengo gure oiturak.

Bai, bai, nere maitea.

¡Ama biotz-bera!

¡Alare oraindik ere
 Euskalduna zera!

¿Zer bada?

Beldur nintzan
 Nere ez jakiñan
 Beti erdaldun artean
 Erdalduntu ziñan.

Ez, ez, ori, beñere....
 Emen jayo nitzan,

Euskalduna izandu naiz
 Ta ala nai det izan.
 Ez naiz sekula aztuko
 Amacho neria,
 Zor dizkadala izate
 Ta izkuntz au guzia;
 Nere seme argidotar
 Okendo illezkorra,
 Idiakez ta Isasi,
 Echaide pizkorra,
 Eta beste askorekin
 Jiron ta Aramburu,
 Euskaldunak zirala
 Naiz erdaldun buru;
 Euskaldunak bai ere
 Ta euskera zaliak
 Izkun ta izkribalari
 Eder ta maitiak,
 Lariz, apaiz jaun ura,
 Donostiar fiña,
 Ta Aita Meager, gizon
 Zintzo ta jakiña.
 ¿Eta nola aztuko naiz
 Bilinch triste artzaz?
 Nola kantari eder
 Ezti-gozo argaz?
 Euskal-zalia gandik
 Oso estimatuba,
 Bere anai guziyaz
 Beti maitatuba,
 Berari zor diozkat
 Zenbait kanta gozo,
 Irakurtzen diranak
 Atsegiñez oso.
 Ta zér: ¿izanda gero
 Orlako semiak,
 Nai du aztutzea euskera
 Ta euskaldun legiak?
 ¡Ez, ez, ori beñere....
 Emen jayo nintzan
 Euskaldun izandu naiz

Ta ala nai det izan.

Atoz, atoz nigana
 Donosti maitea,
 Laztandu nazu berriz
 Kutuncho nerea:
 Onela zu ikusita
 Nago zoraturik,
 Ta erotzeko zorian
 Izketan aiturik.

Atoz, laztandu nazu
 Milla aldiz, umia,
 Gaur biurtzen dirazu
 Berriro bizia.

Lurreko ama guztiyen
 Artian onena,
 Zorion zagun gaurko
 Gure zoramena;
 Bai, amacho neria
 Emendik aurrera,
 Amik doatsuena
 Berorri izango da,
 Emen bilduko dizkat

Laster seme-alabak,
 Azturikan aserrebak,
 Madarikatubak,
 Eta bat egiñikan
 Guziak gaurtandik,
 Biziko gera aurreruntz
 Pakean ta pozik.

¡Ai, kutuncho nerea,
 Ala izan derilla,
 Bai, bai, zoaz korrika
 Señideen billa,
 Ia arkitzen dituzun
 Eta etortzen diran,
 Zu bezelañe denak
 Laztandu ditzadan.

Adiyo, bada Ama,
 Bekar berriz musu,
 Eta nere etorreraz
 Ez bedilla estutu;
 Salto biyan banúa
 Ta emen naiz beriala....
 ¡Jaunak bere laguntza
 Eman dizaidala!

JOSÉ MANTEROLA.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM.¹

Zoaz, bai, ta atoz laster	Aitor arrazoi dezu
Donosti maitia,	Nago zoraturik
Biotz-biotz erdiko	¿Mundu ontan neretzat
Kutuncho neria,	Zer gloriya oberik?
Zure Ama gaiñoaren	¿Ikusi aldezu?
Konsolagarria,	—Ez nuen
Euskal-Erri osoaren	Bada ikusiko?
Joya naigarria.	Eta bestela ez nuen
	Iñoiz siñetsiko. ²
¡Zeñen ederra dagon,	¡Zeñen ederra, Aitor,
Zeñen sasoikoa!	Zeñen maitatsua,
Aingeru bat diruri	Bera da gaur neretzat
Zeruetakoa!	Sendakai gozua.
¡Jaunak gorde dezala	Diruri Jaunak berak
Beti onen garbi,	Bialdu duela
Gloriya eman dizayon	Izan nain doatsu
Euskal-Erriari!	Berriz len bezela.
¿Emen alzera, Aitor?	Jaunak berekin dauka
Aztu nitzan zutzaz.	Ama guziz ona
Ni beñipin arritzen	Zeñi ukatze ez dion
Ez nai batere ortaz.	Eskatzen diona,
¿Zér Ama aztutzen ez da	Eta ama dan aldetik
Guziyaz munduan	Errukiz beterik,
Ume bat ikusirik	Bialdu dizu Aingeru
Berriz bere onduan?	

(1) Véase la nota de la página 522 del tomo X.

(2) Sinistuko,

Oriñe Zerutik.

Bai, bai, Aitor, ala da;
Nere Donostia
Zerutik jechitako
Da mandataria,
Ta orain, seguru nago,
Gaur laguntza orrekin
Dituela ekarriko
Chit laster berekin
Euskal-Erriari diran
Nere seme denak
Betiko aitu¹ ditezen
Noizbait nere penak.

Bai, bai, Ama gajoa
Nik ere ala uste det
Ta gauz orren gañean
Dударик ere ez tet,
Ikusi ezkerotzitan
Emen Donostia
Naitasunez zuretzat
Osoro betia.
Zure seme guziyaz
Aurki, Ama Euskera,
Emen ingurutua
Arkituko zera,
Eta espero dezagun
Izanik ori ala
Denak pake gozoan
Biziko gerala.

Iso ... alde ontatik
Dira entzuten otsak,
Ez banau engañatzen
Senti detan pozak;

Ikus zazu ote diran,
Aitor, nere umeak

Ia bada azkentzen diran
Zure naigabeak.

An ageri da aurrean
Donosti galaiya
Dakarzkiela ondotik
Giputz ta Biskaiya;
Bai ta ere datoz anche
Beráen atzetik,
Naparroa eskuitara
Araua ezkerretik.
Labak datoz presaka
Atsegin aundiaz
Izketa gozo eder
Oso naigarriaz.

Nere ume maiteak,
Aurreruntz onela
Gure Jaungoiko altsuak
Gorde ditzatela,
Eman dizayozute
Euskal-Erriari,
Elkarte oso batekin
Ontasun ugari.

Atozte, ume maiteak,
Atozte nigana,
Zuen zai emen dago
Ama bat laztana;
Atozte laster labak
Bere besotará
Ta berriro doatsu
Gaur izango gara.

JOSÉ MANTEROLA.

(1) Bukatu, azkendu, uzkuitu, akabatu.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM. ¹

Lau oek batean.

¡¡Ama!!

Bedeinka, Jauna,
Zure altsutasuna,
Argitu duena gaur
Onelako eguna,
Jayo-azirik gudatik
Etsai batasuna,
Negar samiñetatik
Zoriontasuna.

Emen gaitu guztiyak,
Ama chit maitea,
Jakiñik bakartasun
Berorren tristea,
Gatoz berorren penak
Konsolatutzero,
Ta oraindañoko kulpak
Gaurtik garbitzero.

Illoba gazte onek
Digu emon berrija, ²
Azpaldijan dagola
Gaiso eta erija,

Ta entzun dogun bezela
Erdu gará onará
Jausi³ nayeana danak
Bere besotará.

Geure Ama ametia ⁴
Emen gagos denak
Arintuteko oro ⁵
Senti deusun penak;
Emen daukezu zere
Alabecho Araua
Bere aizpe guziez
Gaur oro batua.

Parka nazazu baldin
Noizpat ⁶ banatua
Ibilli banaz zutaz
Ama mañatua,
Emen naukazu orañ
Oso damutua,
Izan nairik euskaldun
Zure diñakua.

Akaba ditez orañ,
Ama, zeuzkan penak;
Emen arkitzen gera

(1) Véase la nota de la pág. 522 del tomo X—(2) Pronúnciese la *j* como \bar{s} .—
(3) *Jausi=etorri*.—(4) *Ametia.=mañetia.=mañtia*. —(5) *Oro=oso*.—(6) *Noizpat=*
Pronúnciese la \bar{t} con el sonido especial que le da la tilde, á la manera que lo hacen en Guipúzcoa en Rentería, y en Nabarra en Bera y otros pueblos del Baztan.

Bere ondoan denak,
Eta ingurutua
Bere illobachoaz
Aurrerunz biziko da
Pozkida osoaz.

Ume maite neréak,
Orla nai det bizi,
Zuen artean beti
Nai nintzake ikusi
Ez dakizute zuek
Zeñen dan tristeia
Ama batentzat beti
Bakar arkitzea,
¡Zenbait negar egin det
Aspaldi onetan,
¡Zenbait malko ikusi da
Nere begietan,
Zabiltztela jakíñik,
¡Ai! zuen arrear,
Naspill ilgarri eta
Guda gogorrean.

Amacho, utzi bezazki
Oroitiz ain tristiak,
Pentsatuaz bakarrik
Gauza pozgarriak
¿Ez gaitu emen ikusten
Denak bat egiñik,
Noizbaitko etsaigo chárrak
Oso ta oro azturik?

Bai, Donosti polit ta
Maitea, ikusten det
Ta ikusi ta ere iya
Eziñ sinistudet;
Bañan oraindik ere
Ez zerate denak

Gaur nere ondora etorri
Pozez zeraztenak.

Ezetz!

¿Zer dio, Ama?
Danak ez gera emen?

Ez, ez, gaíso nereak....
¿Ez zerate oroitzen ?

Ez naś erorten.....

Ez ta
neure

Ta nire ez.

Esan bezaigu, Ama,
Ez gaitza euki kezkez

¿Emen non dituzute,
¡Ai, desoroituak?
Esan, non dituzute,
Aizpa Franzikuak?

¡Ai bai!

Ala da, éne.

Ez giñan oroitzen.

¡Ordia Ama bat ez da
Aíñ errez aztutzen!
¿Uste dezute ayek,
Naiz Franzira ezkondu
Nereak ez dirala?

¡Ez, ez, arrazoi du!
Ta ez naiz batere arritzen
Naitasun onetzaz,
Bada Ama bat ez da iñoiz
Aztutzen umetzaz.

Zuek bezela ayek
Dirade nereak,
Bai, zuek bezelase
Euskaldun umeak,
Izanik danak berdiñ
Munduban neretzat
Zazpi alaba maite
Eta zazpiyak bat.
Argatik nai zinduzket
Ikusi baturik,
Señideak bezela
Denak maitaturik
Eta poz andiena
Gaurko egunean
Arkitzea litzake
Zazpien artean

Orainche bertan, Ama,
Juango naiz ni billa
Eta desio ori
Kunplitu dedilla,
Bada seguru nago,
Ause jakitian,
Etorriko dirala

Irurak aidian.

Zoaz, bai, zoaz laster,
Kutuncho maitea
Ia betetzen dezun
Kutizi nereak;
Zoaz ariñ, ta ariñ
Atozia onera
Bada zai gaude emen
Zure etorrera.

Berealase emen naiz,
Amacho neria,
Adiyo, aurki arte.

Adiyo maitia.

Orainchen, Ama Euskera
Ni ere banua,
Bada uzten zaitut emen
Ongi lagundua;
Chit laster emango det
Berriz jira onera
Gaur zelebraz dezagun
Uméen billera.

Zoaz, Jainkoarekin,
Aitor, ta aroz bizi,
Bada gaur nere ondoan
Nai zaitut ikusi.

JOSÉ MANTEROLA.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM.

¡Zenbat desio nuen
 Aspaldi onetan
 Onelase arkitzea
 Neréen artean!
 ¡Ez dakizute ondo
 Zenbat malko joandan
 Nere begietatik
 Lau urte oetan!
 Naaspill gogor artean
 Zuek ikusirik
 Nere biyotz guztia
 Zegon partiturik,
 Eta esperantza ere
 Iya galdu nuen.
 Zuek ikustekoa
 Berriro inoiz emen.
 ¡Ai, zenbat doakabe!
 ¡Zenbat negar samiñ!
 ¡Ai, zenbat ama gaisok
 Duen biotzan miñ!
 ¡Zenbat galgarri eta
 Zenbat odol eder!
 ¡Zenbat negar garratz! ta
 ¿Azkenerako zer?
 Gu dánok oñazpian,

Danok bentzuturik,
 Euskal-Erri maite au
 Odolbageturik,
 Eta Arbola Santu,
 Gure Legeena,
 Etsaiaren aizkoraz
 Puskatua dena.

¡Ama, ama, ez beza
 Egin gaur negarrik!
 ¿Ez gaitu emen ikusten
 Urrikiz beterik?
 Denak kulpa izan degu,
 Egiya da ori,
 Botatzea ez da aski
 Batak besteari.
 Dénok, dénok, Amacho,
 Beltz eta zuriak
 Zakondu ditugu oso
 Berorren zauriak.
 Baña, doluz beterik,
 Oso damutuak,
 Ichumen ero artraz
 Noizbait sendatuak,
 Geranean etsaien

(1) Véase la nota de la pág. 522 del tomo X.

Oñ-pean arkitu,
 Ama, gure begiak
 Dirade oso argitu,
 Ta izuturik geronek
 Egin degun gaitzaz,
 Oroiturikan gure
 Ama ta legeaz,
 Aurreronz, atsekabe
 Ontan ikasiyak,
 Berorrentzat biziko
 Gerade guztiyak.

Bai, bai, aski da, Ama,
 Gerra ta atsekabez,
 Asti franko zaitugu
 Iduki negarrez;
 Gura badogu osatu
 Orain geure miñez
 Bizi biar dogu dénok
 Pakean len legez,

Arrazoi du Gipuzkoak,
 Arrazoi Biskaiak,
 Pakean nai degu izan
 Guk ere Naparrak...

Bai ta neuk ere, aizpek,
 Ta Ama chit kutuna
 Gura dot pakia ta
 Geure anaitasuna.

¡Bedeinka bitza Jaunak
 Zuen desioak,
 Iraun aziaz beti
 Gaur bezin sendoak;
 ¡Bedeinka zuen asmo
 Damu egiazkoak,
 Garbi ditzaten erru

Oraindañokoak.
 ¿Egiaz nai dezute
 Nere osasuna,
 Erri onen pakean
 Etaontasuna?
 ¡Betiko zoriona
 Dezute denok nai?

Biotz guzi-guzitik,
 Ama, nai degu, bai.

Bada ortarako ez da
 Bide bat besterik,
 Beste guziak daude
 Irriskuz beterik,
 ¿Zer bide dan au orain
 Jakin nai dezute?
 Bada kontuz, uméak,
 Entzun nazazute;
 Aski ez da Euskaldun-
 Umea esatea,
 Baizik beti euskaldúna
 Bear da izatea,
 Maitatuaz munduan,
 Jaunaren urrena,
 Gauz guzien gañetik
 Sorterria aurrena.

Bearda beti bizi
 Jaunaren legean,
 Antziña-antziñetako
 Dotriña zarrean,
 Gordeaz Jainkoaren
 Amar aginduak
 Ta dauzkanak Eleiza-
 Santak ordenduak.

Bear da Arbola Santu
 Gernikan dagoena,
 Iduripen ederra
 Euskaldun legeena,
 Nai izan erbesteko
 Guzien gañetik,
 Irmeki maitatuaz
 Biotz-biotzetik.

Bear da izan beti
 Euskera zalea,
 Utzi gabe azturikan
 Gure izkuntz maitea,
 Garbiro gordetzeko
 Egñiaz alegñ,
 Doai miragarri au
 Iñoiz galdu ez dediñ.

Bear dira ere erdaldun
 Bando-pillak utzi,
 Bestela aik dira izango
 Beti emen nausi,
 Ekarriaz seguru
 Gero azkenerako
 Gerra eta naaspillak
 Gure gaitzerako.

Izan gaitean beti
 Euskaldun garbiak
 Ta an konpon ditezela
 Beltz eta zuriak;
 Nai badegu emen izan
 Zorionekoak,
 Guretzat asko dira
 JAINKO TA FUEROAK.

Utzirik bada alde bat
 Lenco etsaitasunak,
 Noizbaitko leikitiz ta otiñ
 Doakabedunak,
 Aurreronz bat eginik
 Euskaldun guziak,
 Betiko izan zaitezte
 Dan-danak anaiak.

Señideak gera ta
 Amak arrazoi du,
 Señideak bezela
 Bizi bear degu;
 Izan gaitean bada
 Gaurtik pake osoan
 Euskal-erria beti
 Eukirik gogoan.

JOSÉ MANTEROLA.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM. ¹

Ama, emen gaituzu,
Emen gera denak.

¡Ama, Ama laztana,
Aizpa anitz maiteak!

¡Zeñen gauza ederra den
Famili osua
Onela ikusitzia
Batian bildua!
Dirudigu chitúak
Illunabarrian
Biribiltzen dirának
Kolkén-ondorian.

Atozte, atozte nere
Alaba maiteak,
Ain denbora luzean
Ikusi gabeak;
Badakit naiz frantzésak
Egiñagatikan,
Zeraztela euskaldúnak
Biotz-biotztikan.

Atzerrira ere ausartaz
Bagiñen ezkondu,
Eskual-uméak géra

Ta ala ízan nai degu;
Agaitikan Frantzira
Joan bagiñan ere,
An ere gure eskuaran
Mintzatutzen gere.

Bai, Ama, Pausotikan ²
Maule ta aronzago,
Zere ta gere izkuntza
Bizirikan dago,
Ta baduzu an ere
Ume anitz leyalek
Zere oroitzez aatzeren ³
Nioiz ez direnek.

Eskualdunek Frantzien
Gera beti eskaldun,
Zeren lege ta izkuntza
Galdu ez ditugun,
Ta onela Españie ta
Frantzia batian
Juntatuak arkitzen
Dire Eskual-irian.

Izan zaitezte ongi
Arkituak emen,
Egun obean eziñ

(1) Véase la nota de la pág. 522 del tomo X.

(2) *Pauso*, nombre euskaro de la villa fronteriza de Behovia.

(3) *Aatze* =aztu.

Etor zindezteken;
 Aspaldiyan desio
 Au ere banuen,
 Azkenean kunplitu
 Det gaur ill baña len.
 Etsi nuen uméak,
 Il bear nuela;
 Sekulan egun aūse
 Etorriko ez zela;
 Gaur emen ikusirik
 Danak bat batian
 Pozez zoratutzeko
 Nago iya trantzian.
 Laztan zaitezte bada
 Bata ta bestea,
 Zelebra zagun dénok
 Gaurko bakidea,
 Ta eska zayogun gure
 Jaun Jaungoikoari
 Zoriona diola
 Euskal-Erriari.

Emen nazu berríro,
 Ama chit maitia,
 Ekárririk nerekin
 Zure erri guztia.
 Aitu duten bezela
 Emengo berria,
 Datoz zuri eman nairik
 Ongi etorria.

¿Non da Ama Euskera? ¿non da
 Ama Euskera?

¿Ama maitea, non zera?
 Pozkidaz gatoz zure semeak
 Gaur emen zu ikustera.
 Aitorrek jakin-arazi digu
 Zorioneko etorrera,

Eta guztiok lasterka gatoz,
 Ama zu laztandutzera.
 Ama Euskera, Ama maitea,
 Emen gaituzu gaur denak,
 Zure malkoak chukatutzera
 Arintzera zure penak;
 Aurreronz pake chit naigarrian
 Biziko gera anai denak,
 Gordeaz garbi lege zar eder
 Anziñako euskaldunenak.

¡Ai, ume maite-maite
 Biotz nerekuak,
 Atózte, atózte beti
 Onela elkartuak,
 Denak zerazte adar
 Sustrai batekuak,
 Ta bizi beazute
 Onela batuak.

Eta ¿zein dira aucho
 Chiki polit oek?
 ¿Zeñek ekarri ditu
 Onera oñez, zeñek?
 Atozte, gaīso oiek,
 Atozte Amagana,
 Eman dizaizutean
 Musu aundi bana.

Ama, au dezu nere
 Semecho maitea
 Au dezu *itz-jostaldien*
Euskal-batzarrea;
 Donostiárrak maite
 Dute onen bandera,
 Zeñetan agertzen dan
 «Bizi bedi Euskera.»

Au da, Ama, nire seme
 Iruñen jayoa,
 Au da *Naparroako*
Euskal Elkargoa,
 Eta anai batasuna
 Egiten dijoa,
 Zabalduez bandera
Jainko ta fueroa.

Emen deutsu, Ama, neure
 Semecho maitia,
 Au dozu galai ta erne
 Geure «Euskal-Erria;»
 Orain dala iru urte
 Jayoa Bilboon,
 Anai chiki bat ere
 Badau Lekeitio.

Ezkon berrisa nago
 Ta ez det neuk umerik,
 Biñon ez nas luzaro
 Egongo gaberik;
 Neure senárrak nai du
 Seme euskalduna,
 Neu izan nain beti
 Neure aizpéen laguna.

¿Oroitzen zera, Ama,
 Ene seme onetaz,
 Aspaldian ikusi
 Ez dezun umeaz?
 Lapurdiko menditan
 Nigandik sortua,
 Gaur gizon bat eginik

Dago ez ezautua.
 Aragorri¹ jaioa,
 Endaiko urbillian,
 Abbadie jaun jakintsun
 Aren jauregian,
 Onise zor diogu
 Ongi zori onian
 Ume au azitzea
 Gure Eskual-irian.
 Ogoi ta amar urte
 Oetan an dabil
 Lan eginikan beti
 Eskuara ez dedin il,
 Eta urteoro agerten
 Da iriko pestetan,
 Buruan boneta ta
 Makila eskuan,
 Bein Saran, gero Urruñan
 Edo Done-Palen,²
 Beste batean berriz
 Eskual pestan Maulen.³
 Noizpait ere etorri da
 Alde oetará,
 Eskuara zaleái
 Sari ematera.
 Ta onegaz laudatua,
 Ama, ekusi ziñan,
 Irunen ta Elizondon
 Ta azkena Markiñan.
 Poz aundiaz, Lapurdi,
 Zaitut gaur ikusten,
 Napar ta Suberoa
 Zure aizpakin emen;

(1) *Aragorri* da Abbadie jaun jakintsuak, Endaiko ondoan duen jauregia-ren izena.

(2) *Saint-Palais* antigua capital de la Baja-navarra.

(3) *Mauleon*, capital de la provincia de Soule ó Suberoa.

Eta oso atsegin det
 Emen arkitzean
 Zure seme galai au
 Gaur gure artean.
 Esayozute biok
 Abbadie jaun arri,
 Zeñen dan neretzako
 Bera laudagarri;
 Zenbat egin duena
 Ark neregatikan
 Estimutzen diotan
 Biotz-biotztikan.
 Eta zuek, nere aur
 Kutun ta maitiak,
 Nere zartasunaren
 Konsolagarriak,
 Jarrai zaitzte onela
 Fedez beti aurrera
 Gordeaz gure lege
 Maiteak ta Euskera.
 Gure Amak arrazoi du,
 Mutillak ez etsi!
 Aurrera, esperantzarik
 Ez sekulan utzi;
 Gaur guretzat denbora
 Bada gau illuna
 Etorriko da noizpait
 Ondoren eguna.

Bai, nere anai maitiak
 Guazen beti aurrera
 Jaso zagus Zerura
 Anziñako Euskera,
 Eta bere alabantzan
 Pozkidaz eta alai
 Kanta zagus zortziko
 Eder bat

Bai, bai-bai.

Bizi bedi Euskera,
 Izkuntz maitatsua,
 Zeruban Jaunak berak
 Guretzat sortua;
 Euskaldunentzat doai
 Guztiz ezitsua,
 Izkuntz denen artean
 Paregabekua.

Bizi bedi Euskera
 Beti Euskal-Errian;
 Jarri dezagus izkuntz
 Guztien gañian;
 Gorde dezagus garbi
 Dénok ill artian,
 Euskaldunak gerala
 Aztu ez gaitian.

JOSÉ MANTEROLA.

POST TENEBRAS SPERO LUCEM ¹

Ongi, mutillak: maitatu zagun
 Beti gure Euskal-Erria
 Ipiñirikan odoiaz goiti
 Gure odol ta izen garbia;
 Munduan ez da, seguru nago,
 Au baño erri bat obia;
 Gorde dezagun bada osorikan
 Ama Euskeraren legia.

Oroi gaitean Jaungoikoagaz
 Euskal-Erriko Jabeaz;
 Oroi gaitean guraso zárrak
 Guri utzitako legeaz;
 Oroi gaitean Euskera gozo
 Munduan paregabeaz,
 Ta aurreronz ere izango gera
 Mireztuak erbestez.

Ta orain, mutillak, ospatutzeko
 Anai guztien billera,
 Koroitu zagun erramu koroiz
 Gure Ama Santa Euskera,
 Arbol oiñsek eskeintzen dute
 Erramu adárren aukera;
 Berealañe, gazte ta zárrak,
 Guazen, bada, orain lanera.

Bizi bedi beti Ama Euskera
 Jaungoikoak gorde dezalá,
 Ta arekin baita-ere Euskal-Erria
 Eta euskaldun beti leyala.
 Jaungoikoak gure lege zárrak
 Noizbait biur dizaizkigula,
 Euskalduna izan dediñ doatsu
 Orañ arte izan dan bezela.

Pakea nai degu Euskaldunak
 Pakea eta anaitasuna,
 Ta Jainkoa eta Fuegoakin
 Doatsu izango da Euskalduna.

JOSÉ MANTEROLA.

(1) Véase la nota de la pág. 522 del tomo X.